

N:o 86.

Af herr **A. Hedin**, om vissa vilkor för åtnjutande af de för statens embets- och tjänstemän bestämda löneförmåner.

Sexton år hade knappt förflutit, efter det den af 1856—1858 års Riksdag på Kongl. Maj:ts förslag beslutade lönereglering för embets- och tjänstemän år 1858 trädte i kraft, när regeringen tog initiativet till en ny. Den af statsdepartementens chefer, på Kongl. Maj:ts befallning, om hösten 1873 till embetsverk och myndigheter utfärdade anmodan att skyndsammeligen inkomma med *förslag till löneförbättringar* förbigick visserligen icke helt och hållet med tystnad, men behandlade såsom en helt underordnad sak en fråga, som inom Riksdagen redan hade framträdte såsom en reformfråga af väsentlig vikt, och i hvilken Riksdagen, på grund af tvänne derom till Kongl. Maj:t aflåtne framställningar, var berättigad att från Kongl. Maj:t förvänta ett initiativ, nemligen den om *en till besparing ledande ombildning af förvaltningen*. Ty jemte nyss nämnda anmodan att skyndsamt inkomma med förslag till löneförbättringar mottogo embetsverk och myndigheter från statsdepartementscheferna blott bihangsvis äfven en supplaning att uppgifva, huruvida någon eller några embets- och tjänstemän innehade flere befattningar, och att utlåta sig, i hvad mån de sålunda med andra förenade eller ock andra tjänster med afseende på sin omfattning borde anses vara af beskaffenhet att tjänstgöring äfven på annat håll kunde utan olägenhet dermed förenas och, i sådant fall, om icke genom flere tjänsters sammanslagning eller på annat sätt arbetet lämpligen kunde så ordnas, att hvarje tjänsteman, under förutsättning att skäligen aflönning honom bereddes, i sin tjänst erhöle motsvarande full sysselsättning och samtidigt innehafvande af annan aflönad beställning kunde

undvikas» (jmför finansministerns anförande till statsrådsprotokollet den 19 december 1873, intaget i statsverkspropositionen år 1874, bilagan n:o 6 a), sid. 2).

Genom regeringens löneförbättringsinitiativ blott sexton år efter det näst föregående lönereglering trädt i kraft vardt ordningen mellan de två ofvannämnda frågorna omkastad till lika mycket afbräck för det af Riksdagen två gånger väckta spörsmålet angående ombildning af förvaltningen som till fördel för löneanspråken: den senare frågan blef hufvudsak, den förra bisak.

Riksdagen hade år 1868 — med åberopande af Kongl. Maj:ts redan ett halft århundrade förut, uti kongl. brefvet den 21 maj 1819, uttalade åsigt, att den administrativa domsrätten borde, genom rättsfrågors hänvisning till allmänna domstolar, såvidt möjligt försviinna, samt under erinran att, genom kongl. förordningarna den 17 april 1828 äfvensom några senare af Kongl. Maj:t beslutade förfoganden, denna grundsats också i viss mån gjort sig gällande till minskning af nämnda domsrätts område — hemställt, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, dels huruvida ej denna väg borde ytterligare fullföljas, dels huruvida ej vissa åtgärder borde vidtagas »till åstadkommande af besparing samt större enkelhet och reda i förvaltningen».

Den ena af dessa framställningar, den om administrativa domsrätten, föranledde visserligen en kongl. proposition till 1874 års Riksdag angående förändrade bestämmelser i afseende å behandlingen och fullföljden af vissa mål; men då Riksdagen (skrifvelse n:o 44) fann propositionen »icke kunna i sin helhet antagas», utan omarbetade förslaget, vägrade Kongl. Maj:t sanktion af de skälen, att den af Riksdagen föreslagna lagen förmenades angå ärenden, som »röra rikets allmänna hushållning», samt att det af Kongl. Maj:t åsyftade ändamålet ej skulle ernås genom den författning, som Riksdagen för sin del antagit.

Den andra af de i Riksdagens skrifvelse af 15 maj år 1868 väckta frågorna synes hafva utan så vidlyftiga omständigheter, ja, till och med i all tysthet fått förfalla. Huru detta tillgått, har jag dock ej kunnat utröna, enär de justitieombudsmannens berättelser åtföljande uppgifter om de genom Riksdagens skrivelser till Kongl. Maj:t anhängiggjorda ärenden i detta fall, som i så många andra, från statsdepartementet blifvit i mycket bristfälligt skick justitieombudsmannen meddelade. Man finner visserligen i bihanget till justitieombudsmannens berättelse till 1869 års Riksdag, att afskrifter af Riksdagens nyssnämnda skrifvelse blifvit från civildepartementet meddelade justitie-, landt- försvars-, sjöförsvars-, finans- och ecklesiastikdepartementen, och att

Kongl. Maj:t förordnat, att från hvarje departement framställning borde göras i de ämnen som departementet rörde, äfvensom att från kammarkollegium och kammarrätten yttranden inforrats rörande den af Riksdagen väckta frågan om den administrativa domsrätten; men deremot förekomma här ej några uppgifter om den andra delen af Riksdagens anhållan, den administrativa besparings- och förenklingsfrågan. I justitieombudsmannens berättelse till 1870 års Riksdag är skrifvelsen hvarken med hänsyn till den ena eller andra frågan nämnd i uppgifterna från finans- och ecklesiastikdepartementen; från sjöförsvarsdepartementet meddelas, att angående »vissa i skrifvelsen förekommande frågor» utlåtande afgifvits af förvaltningen af sjöärendena; från landtförsvarsdepartementet, att den »hvilade» enligt Kongl. Maj:ts beslut af 6 november 1868; från civil- och justitiedepartementen, att de från kammarrätten och kammarkollegium infortrade utlåtandena angående den administrativa domsrätten ej inkommit. Ännu under några år omnämnes skrifvelsen i de uppgifter, som åtfölja justitieombudsmannens berättelser, men sedermera upphöra efter hand alla meddelanden derom. Sålunda nämnes den af justitiedepartementet för sista gången uti uppgifterna till 1875 års Riksdag, der det heter, att skrifvelsen af 15 maj 1868 om den administrativa domsrätten och om förvaltningens förenkling »förfallit, såvidt den utgör föremål för justitiedepartementets handläggning», och detta i följd af Kongl. Maj:ts vägran att sanktionera Riksdagens beslut i den *förre* frågan, den om behandlingen och fullföljden af vissa mål. Då sjöförsvars- och civildepartementen, som året förut hänvisat till den af Kongl. Maj:t då aflättna propositionen om den administrativa domsrätten, från och med 1875 ej vidare erinra sig Riksdagens skrifvelse, så är tydligt att den då mera ej ansågs vidkomma dem. Detta vill med andra ord säga, att sedan frågan om den administrativa domsrätten fått förut omnämnda utgång, äfven frågan om besparing och förenkling i förvaltningen läser hafva ansetts ej vidare i någon mån angå de tre nämnda departementen. Finansdepartementet hade redan förut glömt bort skrifvelsen, och ecklesiastikdepartementet synes aldrig hafva med densamma haft annan befattning, än att det år 1868 mottagit en afskrift deraf. Endast landtförsvarsdepartementet påminner sig fortfarande skrifvelsens tillvaro och omtalar ännu för 1883 års Riksdag, att den »hvilade» i samma ro, som vardt den förunnad genom Kongl. Maj:ts beslut den 6 november 1868. Men när de till 1884 års Riksdag meddelade uppgifterna redigerades, fann äfven landtförsvarsdepartementet tiden inne att afföra 1868 års riksdagsskrifvelse ur sin minnesbok. Departementet erinrade sig då helt

plötsligen dels att Kongl. Maj:t till 1874 års Riksdag aflåtit en proposition om den administrativa domsrätten, hvilken ej ledt till något resultat, dels att Kongl. Maj:t den 10 augusti 1877 utfärdat förordning angående vissa dittills i administrativ väg behandlade måls öfverlemnande till de allmänna domstolarne. Och härmed var omsider också landförsvarsdepartementet skrifvelsen qvitt: det hade således i likhet med de tre förutnämnda departementen funnit den besvarad genom hvad Kongl. Maj:t åtgjort i afseende å blott *den ena* af de två frågor, som voro föremål för 1868 års Riksdags framställning.

Såvidt jag kan se, har sålunda skrifvelsen, hvad angår den *andra* delen, ej föranledt annan verkan än ett antal utlåtanden rörande förändrad organisation af statens fond- och kassaförvaltning, hvilka omförmälas i uppgifterna till 1871 års Riksdag.

Riksdagens skrifvelse, i hvad den angick besparing och förenkling i förvaltningen, hade emellertid ett långt mera vidsträckt syfte. Riksdagen hade t. ex. ifrågasatt att »vissa förvaltande centrala embetsverk» skulle sammanslås. Hvad afseende en sådan önskan rönt, derom vittnar motståndet mot post- och telegrafverkens förening under en gemensam styrelse. Huruvida den andra af de i 1868 års skrifvelse omhandlade frågor någonsin varit föremål för något annat Kongl. Maj:ts beslut, än det förutnämnda, att från hvarje departement framställning skulle göras till Kongl. Maj:t i de ämnen, som departementet rörde, och huruvida detta Kongl. Maj:ts beslut föranledt någon vidare åtgärd, synes högst tvifvelaktigt.

Emellertid hade frågan om förvaltningens förenkling blifvit, från äfven andra synpunkter än de i 1868 års Riksdags skrifvelse framhållna, ånyo väckt genom flere motioner vid 1870 års riksdag. Andra Kammaren beslöt med anledning af dessa motioner för sin del en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om icke hos de till statsförvaltningen hörande embetsverk och myndigheter en förenklad anordning af göromålen skulle kunna åvägabringas, på samma gång befordrande större skyndsamhet vid ärendenas behandling och medgifvande *nedsättning i kostnaderna* genom indragning af möjligen obehöfliga tjänster. I Första Kammaren yttrades, att frågan vore af »stor vikt», att »man i allmänhet i landet med spänd uppmärksamhet motser, att någon åtgärd för dess lösning vidtages» med mera i samma riktning, men då kammarens tillfälliga utskott, som först nära riksdagens slut fick mottaga detta jemte ett annat vidlyftigt ärende, på grund bland annat af tidens korthet förklarade sig icke »för

det närvarande» kunna tillstyrka bifall till Andra Kammarens beslut, lät kammaren vid denna afstyrkande hemställa bero.

Frågan upptogs ånyo år 1871, och Riksdagen aflät då en skrivelse (n:o 69) till Kongl. Maj:t angående förenklad anordning af göromålen hos statens embetsverk och myndigheter, till befordrande på samma gång af större skyndsamhet vid ärendenas behandling och »nedsättning i kostnaderna genom indragning af möjligen obehöfliga tjänster». Riksdagen påpekade, huru »formernas förenkling vore ett vilkor för att embets- och tjänstemännens antal måtte kunna inskränkas», samt för att staten, jemte det han fordrade af sina tjänare »fullt och godt arbete», måtte kunna jemnare och bättre, »än nu med afseende å de *lägre* platserna mångenstädes vore förhållandet», godtgöra arbetet. Af de 1872 års Riksdag meddelade uppgifter från civildepartementet inhemtas, att Kongl. Maj:t den 9 juni 1871 anbefalt statsdepartementens chefer att, hvar för sin förvaltningsgren, taga i öfvervägande, hvilka åtgärder Riksdagens framställning kunde föranleda. Redan följande år är likväl denna framställning bortglömd af samtliga departement utom sjöförsvarsdepartementet, från hvilket den alldeles intetsägande uppgiften meddelades, att skrivelsen vore »beroende på underdånig föredragning», och detta meddelande upprepas af sjöförsvarsdepartementet ännu för 1876 års Riksdag, men derefter försvinner den ur dess uppgifter, och Riksdagens skrivelse af 17 maj 1871 begrafves i fullständig tystnad och glömska.

Att de af någon tjänsteman i departementsexpeditionerna upprättade och till justitiebudsmanen öfverlemnade förteckningar, i hvilka här ofvan omförmälda, ofullständiga och nyckfullt oregelbundna uppgifter om det öde, som Riksdagens skrivelser af 15 maj 1868 och 17 maj 1871 gått till mötes hos Kongl. Maj:t, ingenting upplysa om någon vederbörandes afsigt, om någon åtgärd att på allvar befatta sig med och åtminstone i någon mån tillmötesgå Riksdagens i *andra* punkten af 1868 års skrivelse och i 1871 års skrivelse uttryckta önskningsar om en till besparing ledande förenkling af förvaltningen, det framgår så tydligt som möjligt af ofvanstående historik, hvilken derigenom vinner ett värde som torde öferskylla dess tråkighet.

Skulle ändock hos någon något tvifvel kvarstå om den anmärkningsvärda likgiltighet, hvarmed regeringen glömde bort innehållet af detta par riksdagsskrivelser, hvarnas rubriker allenast någon tid fortforo att sväfva för expeditionschefernas minne, så hänvisas till det förutnämnda anförandet till statsrådsprotokollet den 19 december 1873, deri då varande herr finansministern — efter att hafva omnämnt regeringens

ifriga anmaning till alla vederbörande att inkomma med förslag till löneförbättringar, och efter att hafva dertill knutit, såsom ett *underordnadtt bihang* till hufvudsaken, frågan derom, huruvida hopande på en hand af flere aflönade befatningar kunde undvikas — motiverade sin hemställan, att Kongl. Maj:t måtte af Riksdagen tillsvidare äska 30 procent dyrtidstillägg å löner och arfvoden. I detta anförande, uti hvilket statsrådets öfriga ledamöter blott instämde, *omtalas nemligen ej med ett enda ord Riksdagens skrifvelser af 15 maj 1868 och 17 maj 1871!* Ingen af Konungens rådgifvare hade något minne af dem i det ögonblick, då de tillstyrkte Kongl. Maj:t, dels att åt en komité uppdraga att afgifva förslag till reglering af de förvaltande embetsverkens och myndigheternas löneförhållanden, dels att, under afvaktan på en sådan reglering, af Riksdagen äska dyrtidstillägg öfver hela linien (från och med statsråden och hela vägen nedför). Ja, komitén fick ej ens ett *uppdrag* att undersöka, om en till besparing ledande förenkling kunde åstadkommas; uppdraget, åliggandet, befallningen, de gälde löneförbättringar. Komitén fick derjemte »rätt» att göra framställning om förändringar i förvaltningspersonalens organisation och dess arbetes anordning.

På detta sätt, med ett sådant till komiténs ledning af Kongl. Maj:t angifvet ändamål började det lönerегleringsarbete, som sedan midten af 1870-talet i så hög grad lagt beslag på Riksdagens tid, och hvars resultat i så hög grad ökat utgifterna för statsförvaltningen.

Den från början uttalade grundsatsen, att »hvarje tjensteman, under förutsättning att skälig aflöning honom bereddes, i sin tjenst erhöle motsvarande full sysselsättning och samtidigt innehafvande af annan aflönad beställning kunde undvikas», har visserligen Riksdagen, i allt hvad på Riksdagen såsom penningbeviljande myndighet ankommit, sökt att bringa till verkställighet, i ty att Riksdagen beviljat »skälig», ja vid jämförelse med embets- och tjenstemäns aflöning och arbetsåligganden i andra länder, riklig lön. Men i ett annat hänseende, der det ankommit på Kongl. Maj:t att tillse, det Riksdagens förutsättning om en mot aflöningen svarande »full sysselsättning i tjensten» blefve förverkligad, har denna grundsats i följd af regeringens både görande och låtande rönt ett helt annat öde.

Något hinder för högt aflönade embetsmän att åtaga sig inbringande bisysslor, ofta till stort antal förenade på en hand, synes alldeles icke finnas i deras åligganden såsom statsembetsmän. När de högst uppsatte, när förvaltningschefer, när ledamöter af Konungens råd föregå sina underordnade med exempel i detta hänseende, är det alldeles

naturligt att de förre ej kunna klandra att deras föredöme följes, eller kontrollera att den arbetstid, som staten dyrt betalar, ej användes för enskilda göromål och att ej embetsrummet förvandlas till en privat affärsbyrå. När, för att blott nämna några få exempel, när ledamöter af statsrådet (för att ej tala om expeditions- och byråchefer o. s. v.) ej draga i betänkande att åtaga sig ledamotskap i bolagsstyrelser,

när ledamöter af statsrådet anse sig kunna idka juridisk praktik och ej finna olämpligt att drifva en privat rörelse, som taxeringsmyndigheterna någon gång beskatta,

när man ser ledamot i en öfverrätt, som oafåtligt och högljudt klagar öfver otillräckliga arbetskrafter, söka sekreterare- och ombudsmannabefattning i en sparbänk,

när regeringen gång efter annan förordnar en byråchef i ett statsdepartement — för hvilken befattning aflöningsförmånerna utgöra: lön 4,400, tjenstgöringspengar 2,000, ett ålderstillägg efter 5 år å 600 kronor, — att mot 2,000 kronors arvode sköta ett uppdrag i ett annat departement, medan en sistnämnda belopp motsvarande summa af statsmedel utgått till biträden vid skötseln af hans tjenst,

när regeringen under en följd af år beviljar tjenstledighet för skötande af enskilda affärer, för att låta fullmagten å en tjenst, i hvilken intet arbete af innehafvaren förrättas, grundlägga pensionsrätt,

när dessa och flere slags missbruk oupphörligt tilltaga i mängd och till beskaffenhet förvärras, är det på tiden, att omsider Riksdagen påminner Kongl. Maj:t om hvad den förutsatte och hade rätt att fordra, när den gick in på frikostiga lönerogleringar, och upplyser Kongl. Maj:t om att Riksdagens förutsättningar och vilkor icke blifvit uppfyllda.

Det är emellertid ej allenast penningfrågan, den ytterst ringa ersättning staten så ofta får för en riklig och efter afskedstagandet såsom pension perpetuerad lön, hvarom det till allt större och större dimensioner sig utbredande missbruket gifver anledning till allmänhetens spörsmål och reflexioner. Det torde vara i sin ordning att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet äfven å en annan sida af saken.

Man frågar sig nemligen, icke om det är tillständigt, att en Konungens rådgifvare skall såsom styrelseledamot i ett bolag hafva ett personligt intresse i afgörandet af en rättstvist till exempel mellan detta bolag och en dess konkurrent; man frågar sig icke, om detta är tillständigt, ty derom finnes ej mer än en mening utanför deras krets, som försatt sig uti eller äro beredda att intaga en så tvetydig ställning. Men man frågar sig, hur det är möjligt, att ej en oskrifven

lag i slikt fall tillräckligt afhjelpat ett förbiseende, som det är mycket ursäktligt att Riksdagen ej kunde ana att den gjorde sig skyldig till, när den skref sina lönereglerngsbestämmelser. Och sedan man konstaterat, att det som står skrifvet i dessa bestämmelser ej förslår, emedan det ej fullständigas af den granulagenhet, som påräknats, fordrar man att de skrifna bestämmelserna kompletteras.

Äfven det förhållandet må här påpekas, att på samma gång statsdepartementen fått talrika och mycket väl aflönade arbetskrafter — för hvilkas kvalitet, om den är underhaltig, Riksdagen ej kan göras ansvarig, — komitéväsendet tagit en allt större och större utsträckning. Man hade hoppats, att statsdepartementens chefer skulle bättre än förut blifva i stånd att inom sina departement och med deras arbetskrafter låta verkställa en mängd utredningar och utarbeta förslag, i stället för att oupphörligt anlita komitéer. Men motsatsen har inträffat. Komitéväsendet har tagit till i en grad, som för ett par årtionden sedan ingen kunde föreställa sig. Till komitéer hänskjutas äfven de allra simplaste ärenden. Det skulle vara af mer än kuriositetsintresse att veta, om i något annat land förekommit något motstycke till den svenska »komitéen för afgifvande af förslag till annan plats för lifrustkammaren».

Af de faktiska förhållanden, hvarom jag härmed erinrat, drager jag den slutsatsen,

dels att lönereglerngsbestämmelsernas förbud mot att med ordinarie befattning förena annan tjenst å statens, Riksdagens eller kommunens stat, med mindre den »finnes icke vara hinderlig» för skötseln af den förra, i fråga om en stor mängd af tjenester bör blifva oinskränkt och ovilkorligt, emedan det medgifna undantaget är egnadt att göra regeln illusorisk, dels att dertill bör läggas förbud mot innehafvande af befattningar i bolag och åtskilliga andra inrättningar, dels att bestämmelse om viss daglig tjenstgöringstid bör meddelas.

Om de två förstnämnda yrkandena anses icke kunna göras gällande mot nuvarande tjenstinnehafvare, så finnes deremot intet hinder att till efterrättelse äfven för dem påbjuda en föreskrift af sistnämnda slag.

För så det ena som det andra äro föredömen att hemta från andra länder.

Schweiziska förbundsorfattningen föreskrifver, att medlemmarne af förbundsrådet ej få bekläda någon annan befattning vare sig i edsförbundets tjenst eller i en kanton, eller idka något yrke (art. 97) eller låta genom annan person drifva det (förbundsbeslutet af 21 augusti

1878 om förbundsrådets organisation, art. 4). Enahanda stadgande i förbundsorfattningen om förbundsdomstolens ledamöter (art. 108) fullständigas i lagen om förbundsrfättskipningens organisation af 27 juni 1874 med följande tillägg (art. 4): »följaktligen få de ej heller innehafva plats såsom direktör eller förvaltningsrådsledamot vid bolag med ekonomiskt ändamål» (Erwerbsgesellschaften). Enligt förbundsbeslutet af 31 augusti 1878 (art. 31) må kansleren, hvilken, under öfvertillsyn af den förbundsrådsledamot som förestår inre departementet, är förbundskansliets chef, ej idka eller låta för sin räkning drifva något yrke. Och genom inkompatibilitetsförordningen af 20 maj 1874 (art. 3) är det hvarje förbundstjensteman förbjudet att bekläda direktörs- eller förvaltningsrådsledamots befattning vid affärsbolag eller öfver hufvud taga aktiv del uti industrielt företag. I hvad mån tillstånd kan beviljas att förena en förbundstjänst eller andra »bisysslor», derom se sistnämnda förordning.

Om den *dagliga* *tjenstgöringstiden* föreskrifves i reglementet för förbundskansliet af 7 augusti 1850:

»Samtliga vid kansliet anställdes arbetstid räcker i regeln från kl. 8 på morgonen till kl. 12 och från kl. 2 e. m. till kl. 6 på aftonen. De äro dock förpligtade att äfven utom denna tid efterkomma hvarje tjänsten vidkommande tillsägelse. Hvarje söndagsförmiddag skola de efter gudstjensten inställa sig å kansliet, derest de ej af kansleren särskildt erhållit ledighet» (art. 12 och 13).

Enahanda arbetstidsbestämmelser gälla för förbundsarkivet, statistiska byrån o. s. v.

Endast under vissa förutsättningar utgår särskild betalning för arbete utom byråtiden, vare sig ordinarie göromål, som då ej medhunnits, eller extra arbete (förbundsrådsbeslutet af 11 mars 1879).

Det tör ej vara ur vägen att, i sammanhang härmed, beträffande aflöningsförhållandena påpeka, att förbundsrådets medlemmar uppbära 12,000 francs, med tillägg af 1,500 för förbunds-presidenten (förbundsbeslutet af 20 juli 1872), förbundets kansler 9,000, förbundsdomstolens ledamöter 10,000 och dess president 11,000 (ofvan anförda förbundsrag af 27 juni 1874), öfverkrigskommissarien 7,000, öfvertulldirektören 6,000, byråchefer 4,000 till 6,000 francs o. s. v.

Från Preussen och andra tyska stater kunna ock åtskilliga fördömen hemtas, hvarå jag såsom exempel vill påpeka kabinettensordern af 13 juli 1839 angående statstjenstemäns bisysslor (Nebenämter) och lagen af 10 juni 1874, hvilken senare bjuder, att omedelbara stats-

tjenstemän ej utan vederbörande ministers tillåtelse må vara ledamöter af styrelse, tillsyns- eller förvaltningsråd vid aktie-, kommandit- eller bergverksbolag, ej heller inträda i komitéer för grundande af dylika bolag; att sådant ledamotskap är alldeles förbjudet, när det »medelbart eller omedelbart är förenadt med en remuneration eller med en annan ekonomisk fördel» (Vermögensvortheil).

Såsom exempel å de i Belgien gällande föreskrifter om embets- och tjenstemäns arbetstid må anföras, att i det reglemente som, med stöd af förordningen angående organisationen af utrikesdepartementets centralförvaltning af 11 december 1873, af utrikesministern fastställdes den 30 januari 1874, föreskrifvès i art. 58:

»Embets- och tjenstemän skola vara tillstädes i sina byråer alla dagar, undantagandes sön- och högtidsdagar, från kl. 9 f. m. till kl. 4 e. m. Under denna tid kunna tjenstemännen ¹⁾ ej aflägsna sig utan afdelningschefens tillåtelse. Det är dem förbjudet att under byråtiden sysselsätta sig med annat än tjenstegöromål.» I händelse af trängande göromål utsträckes tjenstgöringen efter behof.

I det förslag till lag om statstjenarnes legala ställning, som förlidet år framlades i belgiska parlamentet af Henri Bergé, Paul Janson m. fl. deputerade, och hvilket, såsom motiven utvisa, åtminstone i väsentlig mån föranleddes af önskan att skydda statstjenare mot ministerielt godtycke, har man ej ansett sig behöfva, i afdelningen om »dagliga arbetstidens längd», införa föreskrifter till förekommande af det missbruket att endast någon kortare stund användes till arbete i och för en rikligt aflönad tjenst. Den allmänna uppfattningen af statstjenarnes skyldigheter och en sedan länge häfdvunnen, i mångfaldiga reglementen inskrifven praxis gjorde sådana försigtighetsmått öfverflödiga. Deremot funno motionärerna nödigt att i lagen inrycka bestämmelser till förekommande af vissa statstjenareklassers öfveransträngning.

Slutligen skall jag påpeka, att en engelsk komité för några år sedan föreslog fastställande af sju timmars daglig arbetstid — som synes faktiskt redan hafva varit ganska allmän regel — för ett mycket stort antal tjenstemän (jeför härom *Second Report of the royal commission appointed to inquire into the civil establishments of the different offices of state at home and abroad*, framlagd för parlamentet 1888).

---

¹⁾ Jag vågar ej afgöra, om denna bestämmelse är afsedd att gälla blott *employé*-ej *fonctionnaire*-graderna, eller om uttrycket är användt i en generellare betydelse, hvilket ej af det allmänna språkbruket förbjödes.

På grund af hvad jag sålunda anfört har jag den äran att föreslå,

att Riksdagen besluter upphäfvande af det i nu gällande lönerogleringsbestämmelser medgifna undantag från förbudet att på en hand förena flere tjänster, så att förbudet, om det finnes ej kunna göras gällande mot nuvarande tjänsteinnehafvare, åtminstone blifver gällande med hänsyn till dem som utnämnas eller förordnas efter det sådan bestämmelse blifvit utfärdad, samt

att Riksdagen, med samma förbehåll för de fall, der förbudet finnes ej kunna utsträckas till nuvarande innehafvare af statstjänster, besluter det tillägg till nuvarande lönerogleringsbestämmelser, att embets- och tjänstemän ej må bekläda befattningar vid bolag eller andra föreningar eller inrättningar med ekonomiskt ändamål.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 21 januari 1895.

A. Hedin.
